

DATOS IDENTIFICATIVOS

Prehistoria da Península Ibérica

Materia	Prehistoria da Península Ibérica			
Código	002G251V01504			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Castro Pérez, Ladislao			
Profesorado	Castro Pérez, Ladislao			
Correo-e	castro@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/historia			
Descrición xeral	A materia Prehistoria da Península Ibérica impártese no 3º ano do Grao en Xeografía e Historia, dentro do bloque Historia de España. O seu papel básico é iniciar ao alumno nos desenvolvementos xerais da prehistoria peninsular atendendo con especial atención ás fontes arqueolóxicas empregadas para o seu estudo.			

Competencias

Código	
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solucións a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B3	Obter as habilidades necesarias para rexistrar, analizar e interpretar a información relevante de índole xeográfica e histórica
B5	Valorar as necesidades e problemas da sociedade e as aportacións (en termos de contribución efectiva) xeradas dende os ámbitos xeográfico-históricos, tendo en conta a necesaria igualdade social e entre sexos, a discapacidade e a educación para a paz
C13	Conciencia de respecto polos puntos de vista que se derivan de antecedentes culturais/nacionais
C16	Coñecemento detallado dun ou máis períodos específicos do pasado da humanidade
C19	Coñecemento da historia nacional propia
C23	Capacidade de identificar e utilizar apropiadamente fontes de información para a investigación histórica
D2	Aplicación dos coñecementos
D4	Comunicación oral e escrita no idioma propio
D7	Capacidade de razoamento crítico
D10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
D15	Sensibilidade cara temas ambientais.

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Coñecemento dos conceptos principais da Historia da Península Ibérica			C16 C19	
Elaboración e presentación, oral e escrita, de traballos monográficos, individuais ou colectivos, baseados en bibliografía específica	A4			D4 D7
Respecto a outras culturas e modos de entender ao home e á súa contorna	A3	B5	C13	D10 D15

Contidos

Tema	
I. O nacemento da Prehistoria e o proceso de hominización da P. Ibérica	Tema 1.- O Nacemento da Prehistoria peninsular Tema 2.- O Cuaternario Tema 3.- A hominización da P. Ibérica Tema 4.- Do Home de Neandertal ao Homo Sapiens
II. De cazadores a produtores	Tema 1.- Economía cazadora-recolectora e economía produtora Tema 2.- Modelos de ocupación e asentamento Tema 3.- Tecnoloxías Prehistóricas Tema 4.- O mundo da morte: O megalitismo Tema 5.- Formas de organización social: A formación das sociedades tribais Tema 6.- Arte rupestre
III. Desenvolvemento das sociedades complexas	Tema 1.- Patróns de asentamento Tema 2.- Transformacións tecnolóxicas Tema 3.- Prácticas funerarias Tema 4.- Intercambio e desenvolvemento de circuitos comerciais Tema 5.- O incremento da complexidade social
IV. Pobos protohistóricos	Tema 1.- Tartessos e a Cultura Ibérica Tema 2.- A Cultura castrexa do Noroeste Tema 3.- Outras sociedades peninsulares da Idade do Ferro

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminario	3	10	13
Actividades introdutorias	2	0	2
Traballo tutelado	0	20	20
Lección maxistral	23	35	58
Titoría en grupo	5	5	10
Eventos científicos	2	0	2
Saídas de estudo	10	5	15
Exame de preguntas de desenvolvemento	2	10	12
Traballo	3	12	15
Outras	0	3	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Seminario	Todo o alumnado: Técnica de aprendizaxe en grupo que ten como finalidade o estudo intensivo dun tema. Alumnado presencial: Debates en grupos informais na aula coa finalidade do estudo intensivo dun tema. Alumnado semipresencial: Esta tarefa será a través de e-meeting.
Actividades introdutorias	Todo o alumnado: Actividades previas para coñecer as competencias, intereses e/ou motivacións do alumnado. Alumnado presencial: Estas sesións serán desenvolvidas na aula. Alumnado semipresencial: Estas sesións poderán realizarse a través de e-meeting, a plataforma de faitic ou o correo electrónico.

Traballo tutelado

Todo o alumnado: Traballo colaborativo con diversas actividades que finalizan na entrega dun ensaio escrito.

Alumnado presencial:

Estes traballos deberán se expostos na aula e posteriormente entregados.

Alumnado semipresencial:

Estes traballos deberán se expostos na aula, ou a través de e-meeting, e posteriormente entregados.

Lección maxistral	Todo o alumnado: Sesións teóricas con apoio de material didáctico. Este material estará dispoñible na plataforma de faitic.
	Alumnado presencial: Estas sesións serán desenvolvidas na aula.
Titoría en grupo	Todo o alumnado Seguimento da realización dos traballos. Asesoramento, orientación e aclaración de dúbidas sobre á asignatura.
Eventos científicos	Horas reservadas para a asistencia a actividades de temática transversal organizadas polo Departamento de Historia, Arte e Xeografía e pola Facultade de Historia desta universidade
Saídas de estudo	Actividade desenvolvida nun contexto externo, que ten que ver coa observación directa e sistemática.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballo tutelado	Todo o alumnado: Deberá facer unha proposta temática, cun esquema incluído, relacionada co programa consultando a bibliografía e o material de faitic. Esta proposta será supervisada así como a realización do traballo. O seguimento levarase a cabo a través dos seguintes recursos: Alumnado presencial: Seguimento nas aulas e titorías. Alumnado Semipresencial: aula e-meeting (enlace FaiTic)
Titoría en grupo	Todo o alumnado: Aclaración de dúbidas sobre a materia, tanto dos aspectos teóricos como daqueles relacionadas co seminario, traballos tutorizados individual ou en grupo. O seguimento realizarase a través dos seguintes recursos. Todo o alumnado: Curso virtual a na plataforma de Teledocencia (Moodle Faitic, UVigo) e correo electrónico. Alumnado presencial:: seguimento nas aulas. Alumnado semipresencial: aula e-meeting (enlace Faitic).
Probas	Descrición
Exame de preguntas de desenvolvemento	Todo o alumnado: Aclaración de dúbidas sobre a materia, tanto dos aspectos teóricos como daqueles relacionadas co seminario, traballos tutorizados individual ou en grupo. O seguimento realizarase a través dos seguintes recursos. Todo o alumnado: Curso virtual a na plataforma de Teledocencia (Moodle Faitic, UVigo) e correo electrónico. Alumnado presencial:: seguimento nas aulas. Alumnado semipresencial: aula e-meeting (enlace Faitic).

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Exame de preguntas de desenvolvemento	Os coñecementos adquiridos na lección maxistral serán avaliados mediante unha proba de desenvolvemento. Os resultados de aprendizaxe avaliados son: Coñecemento dos conceptos principais da Historia de Península Ibérica	60			C16 C19	
Traballo	O traballo tutelado deberá ser exposto na aula e entregado. Os resultados de aprendizaxe avaliados son: Elaboración e presentación, oral e escrita, de traballos monográficos, individuais ou colectivos, baseados en bibliografía específica. Respecto a outras culturas e modos de entender ao home e á súa contorna	30	A3 A4	B5	C13	D4 D7 D10 D15
Outras	En todas as actividades e probas que conforman a programación valorarase a asistencia e participación activa do alumnado. Os resultados de aprendizaxe avaliados son: Análise e valoración dos conceptos aprendidos a partir do uso de fontes históricas e das interpretacións historiográficas	10	A5	B3	C23	D2 D4 D7

Outros comentarios sobre a Avaliación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de

Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 30% desta.

Os estudantes que se acollan á modalidade semipresencial poderán seguir a materia a través do Curso Virtual na plataforma de teledocencia Moodle, da Universidade de Vigo, que permitirá o acceso aos materiais precisos para a adquisición das competencias e consecución dos resultados da aprendizaxe, tanto nos seus contidos teóricos como prácticos.

Especificaranse as metodoloxías docentes, as actividades de avaliación, xunto co calendario de entrega (presencial ou remota) que quedará claramente establecido. As actividades que requiran presencialidade serán substituídas por outras que permitan acceder á mesma porcentaxe da nota. O seguimento individualizado da participación do alumno a través das TIC farase a partir das ferramentas propias da plataforma (participación, estatísticas de acceso, realización de probas ou exercicios en liña, etc.).

O estudante deberá cumprir os requisitos mínimos de presencialidade necesarios para a avaliación continua. Así mesmo deberá acudir ás probas que o/s docente/s dispoñan como imprescindibles.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Cardoso, J.L., **Pré-História de Portugal**, Universidade Aberta, 2007

Cruz Berrocal, C., García Sanjuán, L. y Gilman Guillén, A. (coords.), **The Prehistory of Iberia. Debating Early Social Stratification and the State**, Routledge, 2013

Fernández, V., **Prehistoria. El largo camino de la humanidad**, Alianza Editorial, 2007

Menéndez, M. (Coord.), **Prehistoria y Protohistoria de la Península Ibérica**, UNED, 2008

Vega, G., Bernabeu, J., Chapa, T., **La Prehistoria. Historia de España. Tercer Milenio**, Síntesis, 2003

Bibliografía Complementaria

Alcina, J. (Coord.), **Diccionario de Arqueología**, Alianza Editorial, 1998

Arias, F., Romero, A. M^a, **Diccionario de Termos de Arqueoloxía e Prehistoria**, Ir Indo, 1995

Arzuaga, J.L., **Atapuerca y la evolución humana**, Fundación Caixa Catalunya, 2004

Barandiarán, L., Martí, B., del Rincón, M. A., Maya, J. L., **Prehistoria de la Península Ibérica**, Ariel, 2005

Bernabeu, J., Aura, J., Badal, E., **Al Oeste del Edén. Las primeras sociedades agrícolas en la Europa mediterránea**, Síntesis, 1993

Bicho, N., Carvalho, A.F., **Manual de Arqueología Pré-Histórica**, Centro de Estudos de Património. Departamento de Hi, 2006

Bueno, P., Balbín R., **Actas II Congreso de Arqueología Peninsular**, Fundación Rei Afonso Henriques, 1997

Buxó, R., **Arqueología de las plantas: la explotación económica de las semillas y los frutos en el marco mediterráneo de la Península Ibérica**, Crítica, 1997

Buxó, R., **Arqueobotánica: Los usos de las plantas en la Península Ibérica**, Ariel, 2008

Cardoso, J.L., **Pré-Historia de Portugal**, Verbo, 2002

Castro, P. V., González, R., Lull, V., Mico, R., **Cronología de la Prehistoria Reciente de la Península Ibérica y Baleares (c. 2800-900 cal. ANE)**, BAR-IS, 652, 1996

Chapman, R., **La formación de las sociedades complejas. El sureste de la península ibérica en el marco del Mediterráneo occidental**, Crítica, 1991

Díaz-Andreu, M., **Historia de la Arqueología en España**, Ediciones Clásicas, 2002

Díaz-Andreu, M., Mora, G. y Cortadella i Morral, J., **Diccionario histórico de la Arqueología en España (siglos XV-XX)**, Marcial Pons, 2009

Eiroa, J., Bachiller, A., Castro, L., Lomba, J., **Nociones de tecnología y tipología en Prehistoria**, Ariel, 1999

Fernández-Miranda, M., **Los orígenes de la civilización. El Calcolítico en el Viejo Mundo**, Síntesis, 1993

Fullola, J. M., Petit, M. A., **La puerta del pasado**, Martínez Roca. S.A., 1998

Gracia Alonso, F. (coord.), **De Iberia a Hispania**, Ariel, 2008

Hernando, A., **Los primeros agricultores de la Península Ibérica**, Síntesis, 1999

Jorge, S., **Domesticar a terra. As primeiras comunidades agrárias em território português**, Gradiva, 1999

Lull, V., **La "cultura" de El Argar. Un modelo para el estudio de las formaciones económico-sociales prehistóricas**, Akal, 1993

Menéndez, M., Jimeno, A. Fernández, V., **Diccionario de Prehistoria**, Alianza Editorial, 1997

Moure, A., González Morales, M. R., **La expansión de los Cazadores. Paleolítico Superior y Mesolítico en el Viejo Mundo**, Síntesis, 1992

Moure Romanillo, A., Santos Yanguas, J., **Historia de España. Prehistoria. Del primer hombre a las colonizaciones mediterráneas (hasta el siglo III a. C.). vol. I.**, Espasa Calpe, 2004

Ruiz-Gálvez Priego, M. (coord.), **La Edad del Bronce. ¿Primera Edad de Oro de España? Sociedad, economía e ideología**, Crítica, 2001

VV.AA., **Territórios da Pré-História em Portugal**, Arkeos-Perspectivas em Diálogo □ 19. CEIPHAR, 2006

Recomendacións

Outros comentarios

Ao longo do curso entregarase unha documentación detallada sobre o desenvolvemento das actividades. Esta información será ofrecida a través da plataforma TEM@, polo que todos os alumnos deben estar dados de alta na plataforma e ter cubertos os seus datos de perfil.
